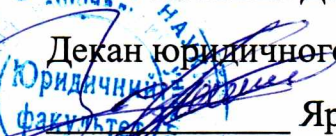

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародного права**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету

Ярослав ЛАЗУР
«19» червня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОРІВНЯЛЬНЕ ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО**

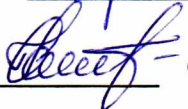
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Порівняльне цивільне право» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробники: Ковальова М.В., к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародного права

протокол № 10 від «17» червня 2024 року

Завідувач кафедри Ольга КОТЛЯР

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол № 8 від «19» червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії Павло ЧЕРЕВКО

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄТКС-9,0	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин- 270, в тому числі курсова робота - 30	2	2
Кількість модулів- 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних-4/3 Самостійної роботи студента-4/3	3,4	3,4
	Лекції:	
	68	20
	Практичні (семінарські):	
	50	14
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усно	Самостійна робота:	
	120	206

Мета та завдання навчальної дисципліни

Головною метою дисципліни «Порівняльне цивільне право» є формування у студентів ґрунтовних теоретичних знань та практичних навичок у сфері цивільно-правового регулювання у різних правових системах світу. Особливу увагу приділено аналізу основних понять, принципів, інститутів цивільного права та їх порівнянню в різних державах, що дозволяє глибше зрозуміти особливості національних правових підходів та міжнародних стандартів.

Курс передбачає детальне дослідження цивільного права України у співставленні з законодавством таких країн, як Франція, Німеччина, Польща, США, Велика Британія та Канада. Порівняльний аналіз здійснюється з урахуванням особливостей континентальної та англосаксонської правових систем, що дозволяє студентам оволодіти методами адаптації найкращих практик цивільного права до правової системи України.

Дисципліна охоплює питання правового регулювання договірних зобов'язань, деліктної відповідальності, права власності, спадкового та сімейного права в різних юрисдикціях. Значна увага приділяється також уніфікації та гармонізації цивільного законодавства в умовах глобалізації, впливу міжнародних договорів і стандартів, таких як Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів та принципи УНІДРУА.

Опанування курсу «Порівняльне цивільне право» дозволяє майбутнім юристам не лише поглибити знання про правові системи різних держав, але й застосовувати набуті навички у сфері правотворчості, правозастосування та юридичного консалтингу на міжнародному рівні.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері міжнародного права.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 02 Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 05 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 06 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 07 Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 08 Вміння працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 01 Здатність критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття міжнародного права, права Європейського Союзу, порівняльного правознавства, враховувати темпоральний чинник та прогнозувати основні напрямки розвитку правових систем.

СК 02 Здатність формувати судження у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу, національного права, порівняльного правознавства, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК 05 Здатність аналізувати зміст національних правових норм, інститутів і галузей права у порівняльно-правовому контексті.

СК 07 Здатність надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного публічного і міжнародного приватного права, права Європейського Союзу, національного права України та права інших держав; прогнозувати і оцінювати юридичні ризики зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних ініціатив та шляхи їхньої мінімізації.

СК 11 Здатність продовжувати професійне навчання із значним ступенем автономії.

1. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне цивільне право» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 5 Теорія держави і права

ОК 8 Міжнародна інформація

ОК 18 Міжнародне публічне право (основи теорії)

ОК 21 Міжнародне публічне право (основні галузі)

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Міжнародне право**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати і розуміти нормативні положення, доктрини і принципи функціонування міжнародної і національних правових систем, здійснювати на цій основі аналіз та кваліфікацію правових явищ, застосовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.	ПРН 03
Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити релевантне іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.	ПРН 05
Використовувати практику Європейського суду з прав людини, інших міжнародних судових та арбітражних органів, міжнародних організацій та інших договірних органів, теоретичні знання з міжнародного права і національного права для обґрунтування і захисту власної позиції, захисту інтересів клієнта та в інших професійних цілях.	ПРН 07
Вільно комунікувати з професійних питань державною та іноземною(ими) мовою(ами) усно та письмово, фахово використовувати юридичну термінологію.	ПРН 10
Передбачати наслідки юридично значущих дій і рішень для окремих фізичних, юридичних осіб і держави.	ПРН 18

3. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; виконання індивідуальних та групових теоретико-прикладних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи студента; виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт; екзамен.

Аудиторна та самостійна робота студента забезпечується всіма необхідними навчально-методичними засобами, задля належного вивчення навчальної дисципліни чи окремої її теми, а саме: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями. Вивчення дисципліни включає в собі й дистанційну організацію навчання, зокрема, в системі Moodle та за допомогою платформ Google (Google Meet, Classroom тощо).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні та письмові відповіді на семінарських заняттях.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота

Форма підсумкового контролю: усний екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Презентація	Реферат/Есе	30	100
10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – тема

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	Презентація	Реферат/Есе	30	100
5	5	5	5	5	10	10		

T6, T7 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 3)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T11	T12	T13	T14	T15	Презентація	Реферат/Есе	30	100
5	5	5	5	5	10	10		

T11, T12 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 4)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T16	T17	T18	T19	T20	T21	Реферат/Есе	30	100
10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття		30		20		30		30
Презентація		10		10		10		-
Реферат		10		10		10		10
Модульна контрольна робота		30		30		30		30
Разом		100		100		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Рівень знань теоретичного матеріалу (до 20 балів):

Глибина знань ключових понять та концепцій Права міжнародних договорів.

Чіткість формулювання відповідей та використання професійної термінології.

Аналіз та вирішення практичних завдань (до 20 балів):

Вміння застосовувати теоретичні знання для аналізу реальних ситуацій.

Логічність, послідовність і обґрунтованість висновків.

Структура та оформлення роботи (до 10 балів):

Чітка структура відповідей (вступ, основна частина, висновки).

Відповідність оформлення роботи вимогам (шрифт, інтервал, посилання на джерела).

Додаткові бали за інноваційний підхід або оригінальність (до 5 балів):

Використання нестандартного підходу для вирішення задач або глибокий аналіз теми.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Знання теоретичних аспектів (до 40 балів):

Рівень засвоєння ключових понять, теорій та джерел Права міжнародних договорів.

Здатність пояснювати взаємозв'язок теорій та їхнє застосування у практиці.

Практичні навички та аналіз кейсів (до 30 балів):

Здатність аналізувати та вирішувати практичні ситуації, пов'язані з міжнародними договорами.

Використання актуальних прикладів із міжнародної практики.

Якість виконання індивідуальних завдань (до 20 балів):

Глибина аналізу, якість аргументів, повнота виконання завдань (рефератів, презентацій тощо).

Оформлення роботи та дотримання вимог (до 10 балів):

Чіткість структури відповідей та відповідність оформлення роботи встановленим вимогам.

Додаткові бали за активність протягом семестру (до 5 балів):

Активна участь у дискусіях на семінарських заняттях.

Виконання завдань із випередженням графіка або додатковий внесок у навчальний процес.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Поняття, сутність порівняльного цивільного права

Поняття та завдання курсу. Цивільне право як галузь приватного права. Практична необхідність вивчення цивільного права України та зарубіжних країн. Дуалізм приватного права. Співвідношення приватного та публічного права. Критерії розмежування і визначення сфери дії публічного та приватного права. Приватне право та цивільне право.

Причини виникнення цивільного права. Основні принципи та тенденції розвитку цивільного права. Функції цивільного права. Принципи цивільного права. Засади цивільного законодавства. Система цивільного права та законодавства. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

Поняття цивільно-правової системи (сім'ї). Основні складові цивільно-правової системи. Основні цивільно-правові системи сучасного світу. Місце цивільного права України серед цивільно-правових систем сучасності. Тенденції розвитку сучасних цивільно-правових систем.

Тема 2. Цивільні правовідносини: загальні положення

Поняття цивільних правовідносин. Виникнення цивільних правовідносин на основі законодавства та інших юридичних регуляторів: цивільного договору, установчого документу юридичної особи, звичаю, міжнародного договору, судового прецеденту. Мета цивільно-правового регулювання. Особливості, притаманні цивільним правовідносинам. Суб'єкти цивільно-правових відносин. Види об'єктів цивільно-правових відносин. Суб'єктивне цивільне право. Елементи змісту суб'єктивного цивільного права. Види суб'єктивних цивільних обов'язків. Види цивільних правовідносин. Структура цивільних правовідносин. Підстави їх виникнення, зміни і припинення. Поняття та особливості юридичних фактів як підстав виникнення цивільних прав. Види юридичних фактів. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.

Тема 3. Поняття та види джерел цивільного права: порівняльний аналіз

Поняття джерел цивільного і торгового права зарубіжних країн. Закони. Адміністративні акти. Судовий прецедент. Судова практика. Звичаї та звичаєвості. Співвідношення різних джерел права в країнах континентальної Європи та в країнах англо-американської системи права.

Уніфікація норм цивільного і торгового права зарубіжних країн: поняття, види, способи. Міжнародні угоди; типові (єдині, уніфіковані) закони; гармонізація правових норм; зміна методів правового регулювання; запозичення конкретних правових норм. Значення уніфікації. Суспільні процеси, що сприяють та стримують уніфікацію норм цивільного права зарубіжних країн.

Джерела цивільного і торгового права в країнах континентальної системи права. Співвідношення цивільних і торгових кодексів зарубіжних країн. Джерела цивільного і торгового права Франції. Французький цивільний кодекс (ФЦК) 1804 р. (Кодекс Наполеона). Загальна характеристика. Значення ФЦК і його вплив на розвиток цивільного права в країнах світу. Французький торговий кодекс 1807 р. (ФТК): загальна характеристика, значення; співвідношення з ФЦК. Інші законодавчі акти, делеговане законодавство, судова практика та звичаї у цивільному праві Франції.

Джерела цивільного і торгового права Німеччини. Німецьке цивільне уложення (ГЦУ) 1900 р.: загальні риси та значення. Німецьке торгове уложення (ГТУ) 1900 р.: загальні риси, значення; співвідношення з ГЦУ. Спеціальні цивільні закони. Роль судової практики, звичаїв та звичаїв ділового обороту в цивільному праві Німеччини.

Джерела цивільного права Англії. Загальна характеристика прецедентного права. Загальне право та право справедливості. Особливості сучасного прецедентного права. Статутне право та делеговане законодавство Англії. Поняття, види та значення звичаїв у цивільному праві Англії. Торгові звичаї.

Джерела цивільного права США. Особливості прецедентного права США. Закони та колізійні норми в цивільному і торговому праві США. Уніфікація законодавства штатів. Єдиний торговий кодекс США. Роль звичаю як джерела цивільного права в США. Торгові звичаєвості у праві США.

Тема 4. Поняття фізичної особи в цивільному праві: порівняльний аналіз

Поняття фізичної особи в цивільному праві зарубіжних країн. Джерела цивільно-правового статусу фізичних осіб в зарубіжних правових системах. Поняття правоздатності в доктрині цивільного права та законодавстві зарубіжних країн. Основні принципи цивільної правоздатності фізичної особи у праві зарубіжних країн. Позбавлення правоздатності. Правоздатність дитини, яка ще не народилася. Припинення правоздатності фізичної особи.

Оголошення особи безвісно відсутньою та померлою. Презумпція безвісної відсутності у цивільному праві Франції. Оголошення громадянина померлим за законодавством Німеччини. Визнання безвісної відсутності та оголошення особи померлою в країнах прецедентного права.

Поняття і зміст дієздатності в різних цивільно-правових системах. Особливості дієздатності фізичної особи у праві Франції, Німеччини Англії, США. Дієздатність осіб при укладенні угод в цивільному праві зарубіжних країн. Види та наслідки угод, укладених з порушенням вимог до дієздатності осіб.

Представництво неповнолітніх осіб в континентальній та англо-американській системах права. Емансипація неповнолітніх в романо-германському праві. Обмеження в дієздатності неповнолітніх осіб.

Тема 5. Поняття юридичної особи в цивільному праві: порівняльний аналіз

Поняття та ознаки юридичної особи в різних цивільно-правових системах. Незалежність існування юридичної особи у праві США та Англії. Теорії юридичної особи в доктрині цивільного права зарубіжних країн. Теорія фікції юридичної особи. Теорія реальності юридичної особи.

Види юридичних осіб в різних цивільно-правових системах світу. Юридичні особи публічного права. Юридичні особи приватного права. Спілки та установи в цивільному праві Німеччини. Товариства та асоціації Франції. Об'єднання із спільною економічною ціллю. Корпорації в праві Англії. Одноособові корпорації. Корпорації та установи США.

Способи утворення юридичних осіб в зарубіжних цивільно-правових системах. Правоздатність юридичної особи. Загальна і спеціальна правоздатність юридичної особи в цивільному праві Німеччини, Англії та США. Легалізація загальної дієздатності. Визнання дієздатності юридичної особи: форми і методи.

Тема 6. Торгові товариства порівняльний аналіз

Поняття торгового товариства як організаційної форми об'єднання осіб. Спільні риси торгових товариств різних зарубіжних країн. Основні види торгових товариств в країнах романо-германського права. Персональні товариства. Статутні товариства. Повне товариство. Корпорації в Англії та США. Командитні товариства в країнах континентальної Європи. Корпорації з обмеженою відповідальністю в Англії та США.

Поняття, види та правові засади акціонерних товариств в зарубіжних цивільно-правових системах. Поняття та види акцій. Створення акціонерного товариства. Членство в акціонерному товаристві. Правовий статус акціонера в різних цивільно-правових зарубіжних системах. Органи акціонерного товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю в праві зарубіжних країн: поняття, види, правові основи діяльності, органи товариства, статус учасників товариства. Приватна компанія в цивільному праві Англії. Поєднання різних організаційних форм при створенні торгових товариств у країнах континентальної Європи.

Тема 7. Поняття представництва у цивільному праві зарубіжних країн: порівняльний аналіз

Поняття представництва в цивільному праві зарубіжних країн. Пряме та законне представництво в країнах континентальної Європи. (Франція, Німеччина). Довіреність: поняття значення та реквізити. Види довіреності. Форма та строк довіреності. Порядок посвідчення довіреностей. Припинення довіреності

Торгове представництво та посередництво в континентальній цивільно-правовій системі. Представництво службовців торгового товариства (прокура, торгове повноваження, комівояжерство). Самостійні торгові представники (торгові агенти) в зарубіжних правових системах.

Представництво в англо-американській системі права (агент, консигнаційний агент, агент-делькредере, брокер, агент з виключними правами, комісійний експортний дім, аукціоніст).

Договори про торгових агентів у країнах романо-германської (Франція, Німеччина), англо-американської системи права. Права та обов'язки торгових представників за договорами про торгових агентів. Припинення відносин представництва.

Правові форми здійснення комерційної діяльності в зарубіжних країнах. Поняття комерсанта (підприємця) в різних правових системах. Правовий статус комерсанта. Поняття торгової (комерційної) угоди в законодавстві країн з дуалістичною системою приватного права. Значення комерсантів та торгових угод в цивільному та торговому праві зарубіжних країн. Реєстрація комерсантів (торгова реєстрація). Значення та принципи торгової реєстрації. Торгові книги комерсантів. Фірмове найменування. Право комерсанта на фірму.

МОДУЛЬ 2

Тема 8. Об'єкти цивільного права

Загальне поняття про об'єкти цивільних прав. Види об'єктів цивільного права. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільного права. Речі як об'єкти цивільних прав. Класифікація речей. Інші об'єкти цивільних прав. Цінні папери як об'єкти цивільних прав Характеристика окремих видів цінних паперів.

Тема 9. Здійснення і захист цивільних прав

Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків юридичних обов'язків. Зловживання суб'єктивним цивільним правом .Обмеження цивільних прав Стимули у цивільному праві. Охорона та захист цивільних прав. Способи захисту цивільних прав. Порядок захисту цивільних прав.

Тема 10. Позовна давність

Поняття позовної давності та значення її застосування. Загальна характеристика джерел правового регулювання позовної давності. Віднесення позовної давності до матеріального та процесуального права (і наслідки цього) в різних країнах. Основні умови застосування позовної давності за законодавством України, Франції, Німеччини, Великобританії та інших зарубіжних країн.

Загальні строки позовної давності. Спеціальні строки позовної давності. Строки обчислення позовної давності. Обставини, що впливають на обчислення строків позовної давності. Порядок обчислення.

Призупинення та перерва строків. Наслідки пропуску строку позовної давності.

Тема 11. Особисті немайнові права фізичної особи

Сутність особистих немайнових прав. Поняття та ознаки особистих немайнових прав. Зміст та здійснення особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав: особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи та особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Тема 12. Речове право

Поняття та види речових прав у зарубіжних цивільно-правових системах. Абсолютний характер речових прав. Право слідування та право переваги в речових правах. Об'єкти речових прав в цивільному праві зарубіжних країн. Класифікація об'єктів речового права. Рухоме й нерухоме майно в цивільному праві різних зарубіжних країн. Реальне та персональне майно в англійському праві. Поняття та види цінних паперів в країнах романо-германської системи. Оборотні документи в англо-американській цивільно-правовій системі. Реєстрація речових прав. Захист речових прав

Тема 13. Поняття власності та права власності

Поняття та зміст права власності в зарубіжних правових системах. Виключні повноваження власника. Тенденції розвитку права власності в сучасних цивільно-правових системах світу. Форми права власності в зарубіжних країнах. Обмеження повноважень власника в законодавстві зарубіжних країн. Підстави набуття права власності. Набувальна давність у цивільному праві зарубіжних країн. Захист права власності. Право спільної власності. Право спільної часткової власності. Право спільної сумісної власності. Право власності на землю (земельну ділянку) та на житло. Захист права власності.

Система цивільно-правових засобів захисту права власності. Віндикаційний та негаторний позови в романо-германській цивільно-правовій системі. Загальні позови з правопорушень в англо-американській системі права.

Права на чужі речі: поняття та види. Право володіння чужим майном. Приватноправові сервітути в зарубіжних національних правових системах. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).. Довірча власність (траст) в цивільному праві Англії та США. Юридичні конструкції трасту. Права та обов'язки учасників довірчої власності.

МОДУЛЬ 3

Тема 14. Фідуціарна власність у цивільному праві Англії та США

Становлення інституту довірчої власності. Зміст фідуціарної власності. Шляхи виникнення довірчої власності. Об'єкт довірчої власності. Права та обов'язки довірчого власника. Специфіка інституту довірчої власності. Правила відносин довірчого власника із засновниками траста.

Класифікація різновидів трасту. Трасти, що скасовуються (revocable) та ті, що не скасовуються (irrevocable). Благодійні та неблагодійні трасти. Конструктивний траст.

Вплив англо-американського інституту довіреної власності (трасту) на інші правові системи. Міжнародно-правове регулювання відносин, пов'язаних з довіреною власністю.

Тема 15. Володіння

Поняття володіння майна. Інститут володіння у французькому праві. Регулювання інституту володіння у праві Німеччини. Мета надання правової охорони володінню. Умови надання охорони фактичному володінню. Юридико-технічні засоби здійснення охорони володіння. Категорії володіння. Фактичне володіння. Юридичне володіння. Право на володіння. Правові способи захисту володіння.

Тема 16. Зобов'язальне право. Загальні положення

Поняття та види зобов'язань у різних правових системах. Підстави виникнення зобов'язань. Зобов'язання із договору та квазідоговору, делікту та квазіделікту в цивільному праві Франції. Зобов'язання із закону, угоди, делікту, безпідставного збагачення та ведення чужих справ без доручення у праві Німеччини. Зобов'язання із деліктів, договорів та квазідоговорів в англо-американській цивільно-правовій системі. Класифікація зобов'язань в різних правових системах.

Умови і принципи виконання зобов'язань в зарубіжних правових системах. Наслідки невиконання зобов'язань. Цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне

виконання зобов'язань. Збитки в цивільному праві зарубіжних країн. Компенсаторні та мораторні, конкретні та абстрактні збитки. Вина боржника в заподіянні шкоди. Підстави звільнення боржника від відповідальності. Неможливість виконання зобов'язання боржником. Випадок та непереборна сила в різних цивільно-правових системах. Теорія “даремності” (втрати смислу) договору в англо-американській системі права.

Множинність осіб у зобов'язаннях. Дольові, сумісні та солідарні зобов'язання в романо-германській системі права. Спільні чи роздільні кредитори, спільні, сумісні чи розрізнені боржники в англо-американському цивільному праві. Уступка вимоги та переведення боргу. Припинення зобов'язань.

Тема 17. Договірне право. Загальні положення

Поняття договорів в цивільному праві зарубіжних країн. Класифікація договорів. Односторонні та синалагматичні (двосторонні), оплатні та безоплатні, консенсуальні та реальні, мінові та ризикові договори в країнах континентальної Європи. Класифікація договорів в англо-американській системі права. Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору в цивільному праві країн романо-германської системи. Істотні, прості та такі, що припускаються умови договору в англо-американській системі права. Значення договору. Укладення договору. Оферта та акцепт у цивільному праві зарубіжних країн.

Умови дійсності договору в зарубіжних цивільно-правових системах. Вимоги до суб'єктів договору. Правове значення змісту договору. Воля та волевиявлення в договорі. Форма договору та її значення. Законна підстава договору (кауза) в країнах континентальної Європи. Зустрічна винагорода у договорі в англо-американській системі права.

Поняття, природа та реквізити у римському приватному праві та сучасній цивілістиці. Теорія генерального договору в англо-американському праві; теорія сингулярних договорів; принцип дуалізму договірного права (поділ договору на комерційний та цивільний) у романо-германському праві і відмова англо-американського права від подібного поділу

Класична теорія договору в англо-американському загальному праві: договір як обіцянка. Природа договору в англо-американському загальному праві. Класифікація договору в романо-германському та англо-американському праві. Дихотомічний розподіл договору.

Недійсність договору та її наслідки. Градація наслідків порочності договору в римському приватному праві і в сучасній цивілістиці; підстави недійсності договору в романо-германському та англо-американському праві; наслідки недійсності договору; відмінність між недійсними і такими, що (неукладеними) договорами; наслідки неукладення договору.

Цивільно-правова відповідальність за порушення договірного зобов'язання: порівняльний аналіз.

Тема 18. Спадкове право

Загальна характеристика та джерела. Спадкування за законом. Спадкування за заповітом

Перехід спадкового майна і відповідальність спадкоємців по боргам спадкодавця. Поняття та джерела спадкового права зарубіжних країн: континентальної системи права (Франція, Німеччина); англо-американської системи права (Англія та США). Поняття спадщини. Спадкування за заповітом. Поняття та форма заповіту в праві зарубіжних країн. Види заповіту. Заповідальні розпорядження. Свобода заповіту в різних цивільно-правових системах. Відкликання та зміна заповіту. Виконання заповіту.

Спадкування за законом у цивільному праві зарубіжних країн. Суб'єкти спадкування за законом. Привілейовані спадкоємці за законом в спадковому праві зарубіжних країн. Частки спадкоємців за законом в спадковому майні.

Перехід спадкового майна до спадкоємців в країнах континентальної системи права. Інститут особистого представника за заповітом та адміністратора спадкового майна в праві англо-американської системи. Відповідальність за боргами спадкодавця.

Тема 19. Сімейне право

Загальна характеристика сімейного права. Шлюб та інші види сімейних союзів. Порядок та умови укладання шлюбу. Правовідносини між подружжям у шлюбі. Правовідносини між батьками та дітьми. Припинення шлюбу. Припиненні інших сімейних союзів. Опіка. Загальна характеристика джерел сімейного права зарубіжних країн. Поняття шлюбу в праві зарубіжних країн. Концепція шлюбу. Умови укладення шлюбу в праві зарубіжних країн. Шлюбний вік як умова укладення шлюбу. Заручини та їх правове значення. Порядок укладення шлюбу. Перешкоди до укладення шлюбу в різних цивільно-правових системах. Наслідки порушення умов укладення шлюбу. Визнання шлюбу недійсним та його правові наслідки.

Підстави припинення шлюбу в різних цивільно-правових системах. Розірвання шлюбу в праві зарубіжних країн. Розлучення в країнах континентальної цивільно-правової системи. Підстави розірвання шлюбу в праві Англії та США. Поняття та юридичні наслідки сепарації.

Права та обов'язки подружжя в праві зарубіжних країн. Особисті немайнові правовідносини подружжя. Правовий режим майна подружжя. Договірний режим майна подружжя. Легальний режим майна подружжя (режим спільності, режим роздільності, режим відкладеної спільності). Обов'язки подружжя по взаємному утриманню.

Правове становище дітей. Поняття легітимації дитини. Встановлення батьківства. Основні права і обов'язки батьків і дітей. Поняття батьківської влади і батьківського авторитету. Обов'язок батьків по утриманню дитини. Опіка та усиновлення в праві зарубіжних країн.

Тема 20. Право інтелектуальної власності

Загальні положення про право інтелектуальної власності. Теорії права інтелектуальної власності. Поняття права інтелектуальної власності. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Зміст права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Тема 21. Авторське право

Поняття та джерела авторського права в зарубіжних правових системах. Об'єкти авторського права. Зміст авторських прав в різних цивільно-правових системах. Відмінність авторського права в континентальній та англо-американській системах права. Загальна характеристика охорони авторських прав в мережі Інтернет та особливості їх захисту.

Тема 22. Право промислової власності

Поняття прав промислової власності. Поняття винаходів. Охорона винаходів. Поняття патенту. Джерела правового регулювання. Уніфікація патентного права країн-членів ЄС. Об'єкт права на патент. Порядок видачі патенту. Охорона ноу-хау. Охорона промислових зразків. Законодавство про товарні знаки. Ліцензійні договори і договори про передачу ноу-хау. Захист від недобросовісної конкуренції. Поняття промислової власності. Об'єкти права промислової власності. Умови патентоспроможності винаходів в різних правових системах. Правомочності патентоволодільця. Поняття та правова охорона «ноу-хау». Поняття та правова охорона промислових зразків. Патентно-правовий метод охорони промислових зразків. Авторсько-правовий метод охорони промислових зразків.

Поняття товарних знаків та знаків обслуговування в цивільному праві зарубіжних країн. Зміст товарного знаку та повноваження його володільця. Придбання права на товарний знак за правом зарубіжних країн. Правова охорона позначення походження товару. Поняття, зміст та види ліцензійних контрактів.

4 модуль

Тема 23. Договір купівлі-продажу

Поняття договору купівлі-продажу; джерела регулювання договору купівлі-продажу; укладення договору купівлі-продажу; основні умови. Обов'язки продавця та права покупців. Обов'язки покупця та права продавця. Засоби правового захисту у випадку порушення договору. Право регулювання угод з нерухомістю в країнах англо-американської системи права. Предмет купівлі-продажу. Вимоги до визначення предмету та ціни у договорі купівлі-продажу.

Тема 24. Правові особливості договорів купівлі-продажу у міжнародній торгівлі

Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі продажу товарів. Сфера застосування Віденської конвенції. Засоби правового захисту покупця. Засоби правового захисту продавця. Регулювання наслідків передбачуваного порушення договору. Випадки, за яких сторона договору звільняється від відповідальності за невиконання своїх зобов'язань. Мета діяльності Міжнародної торгової палати. Правила Міжнародної торгової палати Інкотермс, що використовуються при укладанні договорів міжнародної купівлі-продажу.

Тема 25. Договір майнового найму

Поняття договору майнового найму. Особливості регулювання відносин за договором майнового найму в країнах континентальної правової системи. Регулювання найму рухомого та нерухомого майна в Англії. Джерела регулювання відносин по найму в країнах континентальної системи права. Систематизація та кодифікація норм прецедентного права, які регулюють відносини за договором майнового найму. Права та обов'язки сторін. Припинення договору.

Тема 26. Договір лізингу

Загальне поняття лізингу. Історія виникнення лізингу. Учасники лізингу. Предмет лізингу. Правова природа лізингу. Джерела правового регулювання лізингу. Права і обов'язки учасників лізингу. Відповідальність учасників лізингу.

Тема 27. Договір підряду

Відмінності правового регулювання договору підряду в країнах континентального та англосаксонського права. Види договорів підряду у цивільному законодавстві різних країн та їх особливості. Особливості визначення відповідальності підрядника за якість робіт у правових системах Франції, Німеччини та України. Порівняльний аналіз механізмів розірвання договору підряду у праві Польщі, Канади та Великої Британії.

Тема 28. Договір у сфері співпраці (договір про кооперації, договір про консорціум)

Спільні та відмінні риси договорів про кооперацію та консорціум у праві України, Німеччини та США. Правові механізми розподілу відповідальності між учасниками кооперації та консорціуму в європейському та американському цивільному праві. Регулювання договорів про кооперацію у праві Франції та їх вплив на законодавство України. Особливості правового статусу учасників консорціуму в країнах континентальної Європи.

Тема 29. Договір доручення та комісії. Агентський договір

Основні відмінності між договорами доручення та комісії у цивільному праві Франції та Німеччини. Порівняльна характеристика агентського договору в континентальній та англосаксонській правових системах. Правові особливості припинення агентського договору у праві Англії та США. Розмежування повноважень агента та комісіонера у цивільному законодавстві України та Великої Британії.

Тема 30. Договір факторингу

Надання фінансування під уступку дебіторської заборгованості. Ключові слова: фінансова послуга, фінансова установа, факторинг, фактор, клієнт, боржник, відступлення права вимоги, цесія, договір купівлі-продажу права вимоги.

Тема 31. Договір зберігання

Відмінності правового регулювання договору зберігання у цивільному та торговому обігу у правових системах України, Німеччини та Франції. Права та обов'язки зберігача та поклажодавця у договірному праві України та країн континентальної правової системи. Особливості правового режиму товарних складів в Україні та механізми їх відповідальності за втрату або пошкодження майна. Порівняльний аналіз відповідальності зберігача за збереження речі у праві України, Великої Британії та США

Тема 32. Договір страхування

Основні принципи страхування у цивільному праві України та їх порівняння із законодавством країн ЄС. Види страхування у цивільному праві України та їх відповідність міжнародним стандартам. Особливості укладення та виконання договорів страхування у комерційній практиці Німеччини, Франції та Великої Британії. Відмінності регулювання страхових відносин у праві України та США.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Поняття, сутність порівняльного цивільного права	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 2. Цивільні правовідносини: загальні положення	9	2	2			5	12	1	1			10
Тема 3. Поняття та види джерел цивільного права: порівняльний аналіз	9	2	2			5	12	1	1			10
Тема 4. Поняття фізичної особи в цивільному праві: порівняльний аналіз	12	4	2			6	12	1	1			10
Тема 5. Поняття юридичної особи в цивільному праві зарубіжних країн	12	4	2			6	12	1	1			10
Тема 6. Торгові товариства порівняльний аналіз	10	2	2			6	11	1				10
Модульна робота	2	2										
Разом за модуль 1	64	18	12			34	71	6	5			60
Змістовий модуль 2												
Тема 7. Поняття представництва у цивільному праві зарубіжних країн: порівняльний аналіз	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 8. Об'єкти цивільного права	12	4	2			6	12	1	1			10
Тема 9. Здійснення і захист цивільних прав	12	4	2			6	10	1				9
Тема 10. Позовна давність	14	4	4			6	12	1	1			10

Тема 11. Особисті немайнові права фізичних осіб	12	4	2			6	12	1	1			10
Тема 12. Речове право	12	4	2			6	11	1				10
Тема 13. Поняття власності та права власності	10	2	2			6	10		1			9
Модульна робота	2	2										
Разом за модуль 2	86	26	18			42	79	6	5			68
Разом за 1 семестр	150	44	30			76	150	12	10			128
Змістовий модуль 3												
Тема 14. Фидуціарна власність у цивільному праві Англії та США	4		2			2	5					5
Тема 15. Володіння	8	2	2			4	5	1				4
Тема 16. Зобов'язальне право: загальні положення	8	2	2			4	5		1			4
Тема 17. Договірне право: загальні положення	6	2				4	5		1			4
Тема 18. Спадкове право	4	1				3	5	1				4
Тема 19. Сімейне право	3	1				2	4					4
Тема 20. Право інтелектуальної власності	5	1	1			3	5	1				4
Тема 21. Авторське право	3	1				2	5	1				4
Тема 22. Право промислової власності	3		1			2	4					4
Модульна робота	2	2										
Разом за модуль 3	48	12	10			26	43	4	2			37
Змістовий модуль 4												
Тема 23. Договір купівлі - продажу	4	1	1			2	6		1			5
Тема 24. Правові особливості договорів купівлі-продажу у міжнародній торгівлі	4		1	1		2	5		1			4
Тема 25. Договір майнового найму	4	1	1			2	4					4

Тема 26. Договір лізингу	4	1	1			2	5	1				4
Тема 27. Договір підряду	4	1	1			2	5	1				4
Тема 28. Договір у сфері співпраці (договір про кооперації, договір про консорціум)	4	1	1			2	4					4
Тема 29. Договір доручення та комісії. Агентський договір	4	1	1			2	5		1			4
Тема 30. Договір факторингу	4	1	1			2	4					4
Тема 31. Договір зберігання	4	1	1			2	4					4
Тема 32. Договір страхування	4	1	1			2	5	1				4
Модульна робота	2	2										
Всього за модуль 4	42	12	10			20	47	4	2			41
Всього за 2 семестр	90	24	20			46	90	8	4			78
Курсова робота	30				30		30				30	
<i>Усього годин:</i>	270	68	50		30	122	270	20	14		30	206

6.3.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1 семестр			
1	Тема 1. Поняття, сутність порівняльного цивільного права	2	1
2	Тема 2. Цивільні правовідносини: загальні положення	2	1
3	Тема 3. Поняття та види джерел цивільного права: порівняльний аналіз	2	1
4	Тема 4. Поняття фізичної особи в цивільному праві: порівняльний аналіз	2	1
5	Тема 5. Поняття юридичної особи в цивільному праві зарубіжних країн	2	1
6	Тема 6. Торгові товариства порівняльний аналіз	2	
7	Тема 7. Поняття представництва у цивільному праві зарубіжних країн: порівняльний аналіз	4	1
8	Тема 8. Об'єкти цивільного права	2	1
9	Тема 9. Здійснення і захист цивільних прав	2	
10	Тема 10. Позовна давність	4	1
11	Тема 11. Особисті немайнові права фізичних осіб	2	1
12	Тема 12. Речове право	2	
13	Тема 13. Поняття власності та права власності	2	1
2 семестр			
12	Тема 14. Фідуціарна власність у цивільному праві Англії та США	2	
13	Тема 15. Володіння	2	
14	Тема 16. Зобов'язальне право: загальні положення	2	1
15	Тема 17. Договірне право: загальні положення		1
16	Тема 18. Спадкове право		
17	Тема 19. Сімейне право		
18	Тема 20. Право інтелектуальної власності	1	
19	Тема 21. Авторське право		

20	Тема 22. Право промислової власності	1	
21	Тема 21. Договір підряду	1	
22	Тема 22. Договір зберігання	1	
23	Тема 23. Договір купівлі - продажу	1	1
24	Тема 24. Правові особливості договорів купівлі-продажу у міжнародній торгівлі	1	
25	Тема 25. Договір майнового найму	1	
26	Тема 26. Договір лізингу	1	
27	Тема 27. Договір підряду	1	
28	Тема 28. Договір у сфері співпраці (договір про кооперації, договір про консорціум)	1	
29	Тема 29. Договір доручення та комісії. Агентський договір	1	1
30	Тема 30. Договір факторингу	1	
31	Тема 31. Договір зберігання	1	
32	Тема 32. Договір страхування	1	
Разом		68	14

6.4. Індивідуальні завдання

Теми рефератів/презентацій/завдань:

7. Місце українського цивільного права серед сучасних цивільно-правових систем.
8. Загальні риси континентальної цивільно-правової системи.
9. Особливості романської та германської цивільно-правових підсистем.
10. Загальна характеристика англо-американської цивільно-правової системи.
11. Особливості англійського та американського цивільного права.
12. Загальні риси цивільного права у традиційній правовій системі.
13. Основні риси цивільного права у мусульманській правовій сім'ї.
14. Авторське право і право промислової власності в зарубіжних цивільно-правових системах.
15. Види юридичних осіб та інші форми здійснення підприємництва англо-американській цивільно-правовій системі.
16. Джерела цивільного і торгового права Англії та США.
17. Способи забезпечення виконання зобов'язань у цивільному і торговому праві зарубіжних країн.
18. Торгове (комерційне) представництво в англо-американській правовій системі.
19. Інститут особистого представника за заповітом та адміністратора спадкового майна в праві англо-американської системи.
20. Зобов'язання із заподіяння шкоди у праві ФРН, Франції, Англії та США.
21. Інститут безвісної відсутності (оголошення померлим) громадянина в праві зарубіжних країн.
22. Поняття та зміст дієздатності в різних цивільно-правових системах. Обмеження дієздатності фізичних осіб.
23. Права на чужі речі у зарубіжних правових системах.
24. Правовідносини батьків і дітей в зарубіжних цивільно-правових системах.
25. Захист права власності. Загальні позови з правопорушень в англо-американській системі права.
26. Оферта та акцепт у цивільному праві ФРН, Франції, Англії та США.
27. Право на спадкування.
28. Виконання заповіту.
29. Суміжні права.
30. Авторське право: загальна характеристика.
31. Таємниця особистого життя людини: поняття, види, форми захисту. 27. Класифікація особистих немайнових прав фізичної особи.
32. Спадкування за законом.
33. Право спільної власності: загальна характеристика.
34. Право спільної часткової власності.
35. Первісні способи набуття права власності.
36. Похідні способи набуття права власності.
37. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
38. Оформлення прав на об'єкти промислової власності.
39. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
40. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
41. Теорії юридичних осіб.
42. Загальна характеристика цивільної дієздатності фізичної особи. 39. Компенсація моральної шкоди в цивільному праві.
43. Загальна характеристика суб'єктів права власності

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби:

- Комп'ютери або ноутбуки з доступом до інтернету.
- Проектори або інтерактивні дошки для проведення лекцій та презентацій.
- Принтери та сканери для підготовки документів.

Обладнання:

- Бібліотечні ресурси (друковані та електронні книги, підручники, журнали з міжнародного права).
- Архіви судових рішень та юридичної літератури.
- Аудіовізуальне обладнання для демонстрації відеоматеріалів про роботу судових систем.

Програмне забезпечення:

1. **MS Office** (Word, PowerPoint) для підготовки рефератів та презентацій.
2. **Системи управління навчанням (LMS)**, такі як Moodle або Google Classroom, для організації навчального процесу.
3. **Правові бази даних** (HeinOnline, Westlaw, LexisNexis, CourtListener) для пошуку інформації про судові системи та аналіз судових рішень.
4. **Програмне забезпечення для відеоконференцій** (Zoom, Microsoft Teams) для проведення онлайн-лекцій та семінарів.
5. **Антиплагіатні програми** (Turnitin, Unicheck) для перевірки академічної доброчесності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна навчально-методична та наукова література

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Кодекс України з процедур банкрутства: Кодекс України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
5. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
6. Загальна декларація прав людини (рос/укр): Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 р.: станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

Додаткова навчально-методична та наукова література

1. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця ; [наук. ред. М. М. Хоменко]. 6-те вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019 . Т. 1. 747 с.
3. Цивільне право (Загальна частина): курс лекцій / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Екус, 2021. – 448 с.
4. Цивільне право України: підручник: У 2 кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. Київ: Юрінком-Інтер, 2017. 976 с.
5. Грабинський М. Договір позички: від римського приватного права до цивільного права України. Наукові перспективи (Naukovi perspektivi). 2023. № 4 (34). С. 397–409.
6. Грабинський М. Місце міжнародного договору в системі джерел міжнародного приватного права. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 5 (19). С. 271-281
7. Грабинський М. Римське право як основа міжнародного права. Український часопис міжнародного права. 2023. № 2/2023. С. 25-29
8. Цивільне право України : підручник : у 2 частинах / колектив авторів: В.В. Алямкін, О.В. Басай, О.Г. Боднар, Л.В. Красицька [та 7 інших] ; за редакцією Р.Б. Шишки. - 2-ге видання, перероблене і доповнене. - Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. - 2 частини.
9. Цивільне право : практикум / Р.Я. Демків, І.М. Євхутич, Т.В. Курило, В.О. Кучер, В.М. Парасюк за редакцією В.О. Кучера ; Львівський державний університет внутрішніх справ. - Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. - 2 частини.
10. Цивільне право. Загальна частина : навчально-методичний посібник / О.В. Кіріяк, Ю.П.

11. Пацурківський, М.М. Гудима-Підвербєцька, А.В. Бурка, С.В. Галкевич ; Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. - Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. - 243 с.
12. 18. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький [та ін.] ; Національна академія наук України, Київський університет права. - Київ : Ліра-К, 2016. - 760 с.
13. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Р.Л. Сопільник, В.В. Новіков ; Львівський університет бізнесу та права. - Львів : Видавництво "ГАЛИЧ-ПРЕС", 2017. - 379 с.

Для пошуку нормативно-правових актів бажано використовувати офіційний веб сайт парламенту – Верховної Ради України – <https://www.rada.gov.ua/>

Для пошуку судових рішень в Україні <http://www.reyestr.court.gov.ua> - єдиний реєстр судових рішень в Україні.

Також офіційні сайти:

<http://www.president.gov.ua> - офіційний веб-сайт Президента України;

<http://www.kmu.gov.ua> -офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України;

<http://www.court.gov.ua> - офіційний веб портал судової влади в Україні;

<https://supreme.court.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховного України;

<http://www.reyestr.court.gov.ua> - єдиний реєстр судових рішень в Україні;

<http://www.nbuv.gov.ua> - Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського;

<http://www.catalogue.nplu.org> - Національна парламентська бібліотека України.

